

УДК 615.32: 577.118

В. В. ПРОЦЬКА, І. О. ЖУРАВЕЛЬ

Національний фармацевтичний університет

АНАЛІЗ МІНЕРАЛЬНОГО СКЛАДУ СИРОВИНИ ХОСТИ ПОДОРОЖНИКОВОЇ ТА ХОСТИ ЛАНЦЕТОЛИСТОЇ

Наведені результати якісного аналізу та кількісного вмісту мікроелементів у коренях, листі та квітках хости подорожникової та хости ланцетолистої. В досліджуваних видах сировини виявлено 19 мікроелементів. Встановлено, що найбільше мінеральних речовин накопичується в коренях хости ланцетолистої, а найменше – в листі обох видів хости. При цьому в усіх видах сировини в значній кількості накопичуються калій, кальцій та силіцій.

Ключові слова: хоста подорожникова; хоста ланцетолиста; мікроелементи

ВСТУП

Мінеральними називають життєво необхідні хімічні елементи неорганічної природи, що містяться в людському організмі в дуже малій кількості. Проте попри низьку концентрацію вони беруть участь майже в усіх біохімічних процесах в організмі людини.

Ще на початку ХХ століття український вчений В. І. Вернадський встановив, що мінеральні елементи не випадково містяться в живих організмах [8].

Мінеральні речовини є кофакторами багатьох вітамінів, гормонів і ферментів. За їх участю відбуваються процеси кровотворення, росту, тканинного дихання, необхідні для функціонування серцево-судинної, нервової та імунної систем. Вони відіграють важливу роль у підтримці гомеостазу. В свою чергу, їх поділяють на макроелементи, концентрація яких в організмі перевищує 0,01 % (кальцій, натрій, калій, магній, фосфор та ін.), і мікроелементи з граничною концентрацією до 0,01 % (ферум, цинк, стронцій, молібден, купрум, манган, алюміній, силіцій та ін.) [2, 3, 8].

Крім того, надзвичайно велике значення мають мікроелементи і для життєдіяльності рослин. Вони беруть участь у багатьох життєвих процесах, що відбуваються у рослині на молекулярному рівні. Зв'язуючись з біополімерами або ферментами, мікроелементи беруть участь у процесах росту, розвитку і розмноження рослин [2].

Встановлено, що вміст вуглеводів у рослинних тканинах тісно пов'язаний з надходженням бору з поживними речовинами. Наприклад, хром і манган значно підвищують вміст кардіоглікозидів у наперстянці. Врожайність м'яти на ґрунтах, збагачених бором і цинком, збільшується до 20 %. Кобальт, ферум, манган і купрум сприяють збільшенню вмісту алкалоїдів у беладонні. При цьому якісний склад речовин

у рослинах не змінюється. Купрум, бор і молібден сприяють накопиченню каротиноїдів, а молібден і ванадій – сапонінів. Також у рослин, що виростили на ґрунтах, збагачених купрумом, спостерігається підвищений вміст флавоноїдів, кумаринів та антраценпохідних [2, 8].

Рід Хоста відносять до родини Холодкові (*Asparagusaceae*). Походять вони із Далекосхідних країн, зокрема, Китаю, Кореї, Японії. В європейських країнах та США хости культивуються як декоративні рослини з метою озеленення парків та присадибних ділянок.

На своїй батьківщині фітоекстракти з різних видів хости застосовують у народній медицині для лікування протизапальних захворювань, у тому числі отитів, фаринголарингітів, маститів та уретритів. Відомо також, що рослини цього роду мають протипухлинну, протівірусну, антихолінергічну та антимикробну дію [6, 7, 9].

Метою нашої роботи стало дослідження мінерального складу коренів, листя та квіток хости подорожникової та хости ланцетолистої.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Об'єктами дослідження для аналізу мінерального складу були обрані корені, листя та квітки двох видів хости – подорожникової та ланцетолистої. Сировину було зібрано в Харківській області в серпні-вересні 2015 року.

Дослідження елементного складу сировини проводились на базі ДНУ НТК «Інститут монокристалів» НАН України (м. Харків). Якісний склад та кількісний вміст елементів визначали на приладі КАС – 120 методом атомно-абсорбційної спектроскопії з атомізацією в повітряно-ацетиленовому полум'ї [1].

Проби рослинної сировини для аналізу обробляли кислотою сульфатною розведеною та обвуглювали в муфельній печі при температурі 500 °С. Аналітичні

© Процька В. В., Журавель І. О., 2016

Таблиця

**ВМІСТ МАКРО- ТА МІКРОЕЛЕМЕНТІВ У СИРОВИНІ ХОСТИ ПОДОРОЖНИКОВОЇ
ТА ХОСТИ ЛАНЦЕТОЛИСТОЇ**

Зразок сировини	Вміст елемента, мкг/100 г														
	Fe	Si	P	Al	Mn	Mg	Pb	Ni	Mo	Ca	Cu	Zn	Na	K	Sr
Хоста подорожникова, корінь	112	750	150	110	5.6	190	0.15	0.18	<0.03	525	1.3	37	60	3000	4.5
Хоста подорожникова, листя	96	670	145	115	4.8	240	0.1	0.1	<0.03	770	0.48	9.6	58	2400	4.8
Хоста подорожникова, квітки	84	755	195	125	5.0	295	<0.03	0.12	<0.03	670	0.8	12.6	75	2520	1.7
Хоста ланцетолиста, корінь	395	2630	445	395	26.3	525	1.3	0.80	<0.03	1580	2.0	55	130	7890	6.6
Хоста ланцетолиста, листя	83	830	260	125	4.1	310	<0.03	0.15	<0.03	940	0.6	31.2	155	3120	3.1
Хоста ланцетолиста, квітки	200	980	330	200	5.9	340	0.24	0.1	<0.03	880	1.5	19.6	150	2940	1.9

параметри обрані на основі аналізу літературних даних та за допомогою експериментальних уточнень. Випарювання зразків проводили з кратерів графітових електродів у розряді дуги змінного струму силою 16 А при експозиції 60 с. В якості джерела збудження спектра було застосовано ІВС – 28. Спектри реєстрували на фотоплівці за допомогою спектрографа ДФС–8 з дифракційною решіткою 600 штр/мм та трілінзовою системою освітлення щілин [1, 4].

Калібрувальні графіки в інтервалі вимірюваних концентрацій елементів будували за допомогою стандартних проб розчинів солей металів (ІСОРМ – 23-27). Для розчинення купруму використовували кислоту азотну, а при аналізі інших елементів – реактиви кваліфікації «хімічно чисті» та двічі очищену воду. Фотометричне визначення проводили при довжині хвилі від 240 до 347 нм у пробах у порівнянні зі зразками суміші мінеральних елементів, що відповідають складу різнотрав'я, за допомогою мікрофотометра МФ-4. Відносно стандартне відхилення для п'яти паралельних вимірів не перевищувало 30 % при визначенні чисельних величин концентрацій елементів [1, 4]. Результати визначення макро- і мікроелементного складу наведені у таблиці.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Внаслідок проведеного аналізу в сировині хости подорожникової та хости ланцетолистої виявлено і визначено кількісний вміст 19 мінеральних елементів.

Примітно, що для хости ланцетолистої характерне рівномірне накопичення мікроелементів із певною закономірністю. Так, кількісно переважна більшість мікроелементів зосереджена в коренях, значно менше їх у квітках і листі. Виняток становить лише натрій, який накопичується в значній кількості в листі.

Для хости подорожникової встановлений вміст мінеральних елементів у коренях (ферум, манган, ні-

кель, плумбум, купрум, калій) і квітках (алюміній, магній, силіцій, фосфор, натрій). Винятком стали лише кальцій, цинк і стронцій, які переважно накопичувалися в листі.

Порівнюючи кількісно елементний склад усіх зразків сировини обох видів хости, можна зробити висновки, що найбагатшими на мікроелементи у кількісному і якісному відношенні виявились корені хости ланцетолистої. Разом з тим, найбільшим на мінерали виявилось листя хости подорожникової. Найменший вміст алюмінію, магнію і кальцію спостерігався в коренях хости подорожникової. При цьому для всіх досліджуваних видів сировини характерне значне накопичення калію, кальцію і силіцію, незначний вміст кобальту (< 0,03 мг/100 г) та сліди кадмію, арсену та меркурію (< 0,01 мг/100 г).

Вміст важких металів знаходиться в межах вимог гранично допустимих концентрацій для сировини та харчових продуктів [5].

ВИСНОВКИ

Опираючись на отримані результати, можна зробити висновки:

1. Методом атомно-абсорбційної спектроскопії визначено мікроелементний склад коренів, листя і квіток хости подорожникової та хости ланцетолистої. В усіх досліджуваних об'єктах виявлено 19 мінеральних елементів.
2. Встановлено, що кількісно найбільше мікроелементів накопичується в коренях хости ланцетолистої, а найменше – в листі хости подорожникової та листі хости ланцетолистої. Крім того, всі види сировини в значній мірі накопичують калій, кальцій і силіцій.
3. Важкі метали в усіх досліджуваних видах сировини знаходяться в межах вимог гранично допустимих концентрацій для сировини та харчових продуктів.

**ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ**

1. Бурда Н. Є. Елементний склад трави і коренів гадючника в'язолистого / Н. Є. Бурда, І. О. Журавель, В. С. Кисличенко, В. Б. Дем'яохін // Зб. наук. праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика. – 2010. – Вип. 19, книга 3. – С. 586-589.
2. Власюк П. А. Наукові дослідження та завдання з проблеми «Біологічна роль мікроелементів у житті рослин, тварин і людини» / П. А. Власюк // В кн.: «Мікроелементи в житті рослин, тварин і людини». – К.: Наук. думка, 1964. – 324 с.
3. Власюк П. А. Участь мікроелементів в обміні речовин рослин / [П. А. Власюк, В. А. Жидков, В. І. Івченко та ін.] // В кн.: «Біологічна роль мікроелементів». – М.: Наука, 1983. – 38 с.
4. Волошина А. А. Изучение элементного состава листьев, цветков, стеблей и корней коровяка обыкновенного / А. А. Волошина, В. С. Кисличенко, И. А. Журавель, Н. Е. Бурда // Кластерные подходы фармац. союза: образование, наука и бизнес: [матер. II Междунар. науч.-практ. конф.], Белгород, 26 апреля 2012 г. – Белгород, 2012. – С. 130-132.
5. Медико-биологические требования и санитарные нормы качества продовольственного сырья и пищевых продуктов. – М., 1990. – 155 с.
6. Миронова Л. Н. Хосты для зеленого строительства на Южном Урале / Л. Н. Миронова, А. А. Реут // Вестник Удмуртского университета. – 2015. – Т. 25, вып. 2. – С. 51-57.
7. Химица Н. И. Хосты. – М.: Кладезь – Букс, 2005. – 95 с.
8. Школьник М. Я. Микроэлементы в жизни растений. – Л.: Наука, Ленингр. отд., 1974. – 324 с.
9. Rui Li. Chemical constituents and biological activities of genus *Hosta* (Liliaceae) / Rui Li, Meng-Yue Wang, Xiao-Bo Li // J. of Med. Plants. – 2012. – Vol. 6 (14). – P. 2704-2713.

УДК 615.32 : 577.118

В. В. Протская, И. А. Журавель

АНАЛИЗ МИНЕРАЛЬНОГО СОСТАВА СЫРЬЯ ХОСТЫ ПОДОРОЖНИКОВОЙ И ХОСТЫ ЛАНЦЕТОЛИСТОЙ

Приведены результаты качественного анализа и количественного содержания микроэлементов в корнях, листьях и цветках хосты подорожниковой и хосты ланцетолистой. В исследуемых видах сырья обнаружено 19 микроэлементов. Определено, что наибольшее количество минеральных веществ накапливается в корнях хосты ланцетолистой, а меньше всего – в листьях обоих видов хосты. При этом во всех видах сырья в значительном количестве накапливается калий, кальций и силиций.

Ключевые слова: хоста подорожниковая; хоста ланцетолистая; микроэлементы

UDC 615.32 : 577.118

V. V. Protska, I. O. Zhuravel

THE MINERAL COMPOSITION ANALYSIS OF THE PLANT RAW MATERIAL OF HOSTA PLANTAGINEA AND HOSTA LANCIFOLIA

The article represents the results of qualitative analysis and quantitative content of microelements in the roots, leaves and flowers of *Hosta plantaginea* and *Hosta lancifolia*. 19 microelements were determined in the plant materials studied. The highest quantity of microelements was accumulated by *Hosta lancifolia* roots, the lowest – by the leaves of both species. Moreover, all the plant material types accumulate potassium, calcium and silicium in significant amounts.

Key words: *Hosta plantaginea*; *Hosta lancifolia*; microelements

Адреса для листування:
61168, м. Харків, вул. Валентинівська, 4.
Тел. 093 850 0635.
E-mail: v.protskaya@mail.ru, cnc@nuph.edu.ua
Національний фармацевтичний університет

Надійшла до редакції 24.02.2016 р.